

Турчина С.Г.
кандидат економічних наук, доцент
Сумського національного аграрного університету

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація

У статті доводиться, що в умовах інтеграції України до ЄС особливим видом підприємництва виступає інтелектуальний бізнес, який безпосередньо пов'язаний з ростом ролі знань та інтелекту в суспільному виробництві.

Досліджені стримуючі фактори розвитку активності інтелектуального бізнесу на сучасному етапі розвитку держави. Розглянуто передовий закордонний досвід стимулювання розвитку інтелектуального бізнесу, який може використовуватися в сучасному правовому та економічному середовищі України. Обґрунтована необхідність створення й підтримки таких організаційних структур як: технополіси, інноваційні інкубатори бізнесу, інноваційні центри.

Ключові слова: економіка знань, інтелектуальне підприємництво, інтелектуальний капітал, інтелектуальне інвестування..

Аннотация

В статье доказывается, что в условиях интеграции Украины в ЕС особым видом предпринимательства выступает интеллектуальный бизнес, который непосредственно связан с ростом роли знаний и интеллекта в общественном производстве, выражающий новую закономерность социально-экономического развития общества.

Исследованы сдерживающие факторы развитие активности интеллектуального бизнеса на современном этапе развития государства. Рассмотрен передовой зарубежный опыт стимулирования развития интеллектуального бизнеса, который может использоваться в современной правовой и экономической среде Украины. Обоснована необходимость

создания и поддержания таких организационных структур как: технополисов, инновационных инкубаторов бизнеса, инновационных центров.

Ключевые слова: экономика знаний, интеллектуальное предпринимательство, интеллектуальный капитал, интеллектуальное инвестирование.

Annotation

The article proves, that the special sort of undertaking acts as an intellectual undertaking, which is directly related to the development of the role of knowledge and intelligence in social production, expressing a new pattern of socio-economic development of society. Traditionally, the term “undertaking” is used in the context of business, an intellectual undertaking is similar to traditional one, but it is connected not directly to the desire of getting a financial benefit.

In this article, at the modern stage of the government evolution, smart business development constraints are investigated. International experience of the smart business development stimulation is reviewed, which can be used in the modern economic and legal environment of Ukraine. The necessity in creating and supporting such organizational structures as: technopolises, innovative business incubators, innovation centers is proved.

Keywords: accomplishments in economics, intellectual business undertakings, intellectual capital, internal management of accomplishments, intellectual investments.

Постановку проблеми. В умовах послідовної інтеграція України в європейський науково-дослідницький простір вирішальну роль у конкурентній боротьбі відіграє інтелектуальний потенціал та його ефективне використання. У всьому світі в підприємницькому секторі відбуваються великі зміни, звідси зростає науковий інтерес до розвитку інтелектуального бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики інтелектуалізації економіки активізувалось у 90-х роках ХХ століття в межах розгляду концепцій «інтелектуального капіталу», «менеджменту знань», «нематеріальних ресурсів» тощо. Значний внесок в розвиток теорії та практики формування наукових уявлень про інтелектуальний капітал та потенціал

належить таким західним вченим: Дж. Гелбрейту, П. Друкеру, Т. Стюарту, Е. Брукінгу, Л. Едвінсону, К.- Е. Свейбі, Ч. Хансену, а також українським і російським науковцям: О. Бутнік-Сіверському, В. Гейцю, О. Грішновій, О. Кендюхову, А. Козиревій, Е. Лібановій, Л. Лукичовій, В. Іноземцевій, Г. Швиданенко, Л. Федуловій та ін. Визначальною спільною рисою усіх досліджень є підтвердження значної практичної ролі інтелектуального потенціалу в процесі створення стійких конкурентних переваг та генерування доданої вартості. Зроблено спроби обґрунтування теоретико-методологічної основи для ідентифікації, оцінювання та управління інтелектуальним потенціалом. Однак, незважаючи на значний доробок щодо вказаної проблематики, недостатньо уваги приділяється вибору конкретних шляхів науково-технологічної адаптації української економіки до вимог і стандартів ЄС, що актуалізує проблему пошуку ніш для розвитку інтелектуального бізнесу.

Мета статті є дослідження умов, факторів та особливостей розвитку інтелектуального бізнесу в умовах інтеграції України до Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова модель економічного зростання характеризується здатністю вчасно адаптуватися до технологічних змін на основі наукових досліджень, наявності нових ідей, високоякісної продукції, активністю формувати нову стратегію науково-технічного розвитку. Відтак, перехід до інноваційної економіки є можливим за умови ефективного використання інтелектуального потенціалу нації, активного розвитку інституту інтелектуальної власності, широкомасштабного впровадження в господарський обіг результатів творчої праці [1, с. 45].

В економічній енциклопедії інтелект нації - це сукупність здібностей і творчих обдарувань людей, їх освітньо-кваліфікаційний рівень, на основі якого формується здатність народу засвоювати нові знання та інформацію, і в подальшому використовувати для розвитку науки, культури, мистецтва, для створення і впровадження нової техніки, застосування прогресивних форм

організації і праці, вироблення найоптимальніших рішень у всіх сферах суспільного життя [2. с. 671].

На думку П. Друкера [3], одним із завдань сучасного менеджменту є поліпшення роботи із знаннями та інноваціями, їх комерціалізація, що передбачає впровадження управління знаннями в систему управління організацією, а також виділення управління знаннями в окремий напрямок діяльності керівництва та працівників. Так, провідні закордонні компанії вже в середині 1990-х рр. стали створювати системи управління знаннями, які дозволяють використовувати всю сукупність коштів, методів і технологій для нарощування компетенцій організації, перетворення знань в інтелектуальний капітал компанії, збільшення її вартості [4].

У цьому зв'язку варто констатувати підвищення уваги до процесів інтелектуалізації, які відкривають якісно нові можливості для ефективного використання інтелектуального потенціалу працівників підприємств, а звідси, і активізації розвитку інтелектуального бізнесу. Ринок знань поступово починає відігравати вирішальну роль, випереджаючи у розвитку ринок матеріальних товарів. На сьогоднішній день перевагу, насамперед, мають ті виробники, які активно впроваджують нові технології та технологічні процеси. Це дозволяє їм адекватно реагувати на зміну попиту споживачів та випускати високоякісну конкурентоспроможну продукцію.

Ситуація, що склалася на сучасному етапі, в цьому напрямку свідчить, що упродовж 2014 року лише 333 підприємства України використовували об'єкти права інтелектуальної власності. Було зареєстровано 1808 винаходів, 17,8% яких створено за рахунок коштів державного бюджету, 2620 корисних моделей, 558 промислових зразків (1,1%). Як відмічається у Експрес – випуску «Створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2014 р.», кількість авторів об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах цієї сфери становить 15680 осіб [5. с.1].

Передовий досвід підтверджує, успішний розвиток економіки забезпечується тільки тоді, коли держава, з одного боку, бере на себе активну підтримку і стимулювання інноваційної діяльності, а з іншого – визначає її стратегію, спрямовану на зміцнення наукового потенціалу [6].

Наукоємність ВВП (видатки на науку за всіма джерелами у відсотках до ВВП) у 2014 р. склала - 0,66%, для порівняння - частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС- 28 у ВВП становила 2,01%. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Фінляндії - 3,31%, Швеції - 3,3%, Данії - 3,06%, Німеччині - 2,85%, Австрії - 2,81%, Словенії - 2,59%, Франції - 2,23%, Бельгії -2,28%; меншою - у Чорногорії, Румунії, Кіпрі, Латвії та Болгарії (від 0,38% до 0,65%) [7].

Досліджуючи проблему активізації інтелектуального бізнесу не можемо не погодитись із думкою науковця Бондарчук Н.В., згідно досліджень якої, сучасний стан наукової сфери України зумовлений довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних зі структурною деформованістю економіки країни, домінуванням в ній низькотехнологічних галузей і укладів, виробництвом продукції з низьким рівнем доданої вартості, що не сприяє залученню сучасних наукових досягнень. Руйнівний вплив на розвиток наукової сфери мала некомпетентна державна політика проведення неоліберальних ринкових реформ (приватизація, трансформація бюджетної, податкової, кредитної та інших фінансово-економічних систем) без урахування науково-технологічного фактору та його впливу на ефективність і конкурентоспроможність вітчизняної економіки [8].

Основними чинниками, які перешкоджають розвитку інтелектуального бізнесу в умовах інтеграції України до ЄС, на нашу думку, є:

- обмеженість ресурсів, необхідних для забезпечення розвитку та структурних змін в економіці держави.

- недостатнє фінансування для підготовки та перепідготовки фахівців, що зумовило зниження людського ресурсного потенціалу. У 2014 р. Україна посіла 83 позицію серед 187 країн за шкалою людського розвитку;

- зменшення кількості економічно-активного населення, що спричинене кризовими явищами та політичними подіями в державі.

- низька готовність та дієвість держави щодо збереження і зміцнення інтелектуальних ресурсів як стратегічного запасу держави шляхом фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення.

Світова практика засвідчує, що підприємства забезпечують підготовку персоналу відповідно до потреб виробництва та направляють свої інвестиції у навчання та професійну підготовку і перепідготовку персоналу. Проте, тут є і зворотна сторона: підприємства інвестують в людський капітал, лише до того часу, доки він приносить дохід [9].

Для формування більш повних висновків щодо можливостей розвитку та реалізації інтелектуального бізнесу доцільно проаналізувати рейтинги України за світовими індексами. Так, у рейтингу Всесвітнього економічного форуму у 2014-2015 рр. серед 144 країн у сфері розвитку початкової освіти Україна посіла 40 місце, у сфері розвитку вищої освіти - 41 місце, за кількістю вчених та інженерів - 48 місце, за оснащеністю сучасними технологіями - 113 місце, у сфері захисту прав інтелектуальної власності - 129 місце. Високорозвинені країни прагнуть забезпечити наукоємність на рівні 3 % від ВВП. Наукоємність ВВП постійно знижується 0,81 % у 2012 р., 0,29% у 2013 р. та дещо менший показник передбачається у 2014 р. [10]

Інтелектуальний ресурс країни може забезпечити кардинальну переорієнтацію стратегії її розвитку, перехід від простого виробництва до виробництва на базі наукових знань. Тільки створення ефективної системи нарощення українського інтелектуального потенціалу разом з активізацією інноваційного підприємництва, відродження вітчизняного виробництва на базі прогресивних науково-технічних досягнень та новітніх технологій стане основою інноваційного прориву України, її виходу на лідерські позиції у світогосподарському розвитку та формуванні інтелектуальної економіки [11].

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Отже, державна політика України повинна бути спрямована на:

- нарощення і використання інтелектуальних ресурсів для забезпечення розвитку економіки та її конкурентних переваг на світовому ринку;
- для активізації інтелектуального бізнесу в Україні варто використовувати позитивний досвід держав зі створення локальних центрів, в яких діють сприятливі пільгові умови для реалізації всіх стадій інноваційного процесу. Саме створення технополісів, інноваційних інкубаторів бізнесу, інноваційних центрів для науково-технічних розробок та їх комерціалізації може закласти передумови для продукування таких інтелектуальних результатів, які дійсно зможуть забезпечити прорив у розвитку інтелектуального бізнесу.

Список літератури.

1. Луцик М.В. Ефективність використання інтелектуальних ресурсів у системі світових взаємовідносин / М.В. Луцик // Актуальні проблеми управління людськими ресурсами та економіка праці: збірник тез І наук. практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених - Львів, 2012, С .45-47,
2. Економічна енциклопедія: у 3-х т. - Т. 3 / гол. ред. Б. Д. Гаврилишин. - Київ-Тернопіль: Академія народ. господарства, 2002. - 951 с., с. 671].
3. Друкер, П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке : пер. с англ. / П. Ф. Друкер. – М. : Вильямс, 2004. – 272 с.
4. Бочарова, М. А. Создание системы управления знаниями в бизнес-организациях : автореф. дис. ... канд. экон. наук / М. А. Бочарова. – М., 2011. – 22 с.
5. Створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2014 році. Експрес – випуск. Державна служба статистики 22.04.2015 №112 /0/ 05. 3 вн. – 15. – 3 с., с.1
6. Андрощук Г.А. Коммерциализация результатов исследовательской деятельности: зарубежный опыт государственной поддержки / Г.А.Андрощук // 13-я Международная научно-практическая конференция "Актуальные проблемы интеллектуальной собственности". - Ялта, 2008. – С. 47-60

7. <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Бондарчук Н.В. Державна політика розвитку інноваційного потенціалу регіонів України: дис. роб. докт. ек. наук: 25.00.02 «Механізми державного управління» / Бондарчук Н.В. // - Дніпропетровськ, 2011. - 430 с.

9. Стратегії інноваційного розвитку країни на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (далі - Стратегія) розроблена на виконання Постанови Верховної Ради України від 17 лютого 2009 р. № 965-VI «Про проведення парламентських слухань

10. Луцик М.В. Роль інформації та знань в розвитку інтелектуальних ресурсів національної економіки / М.В. Луцик // Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2014. Випуск 51 - С.275-281

11. Кендюхов О.В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства: дис..роб. на здобуття доктора ек.наук : 08.00.04 / Кендюхов Олександр Володимирович - Донецьк, 2007. - 445 с.